

Zuzana Kepplová



„S akou chuťou sa človek
obzerá na vlastné úspechy,
keď je už všetko stratené.“

Tvarožkovci

Súkromné dejiny demokracie

absynt
prekliati/reportéri

absynt



Zuzana Kepplová: Tvorožkovci

Súkromné dejiny demokracie

Napísanie publikácie z verejných
zdrojov podporil formou štipendia
Fond na podporu umenia

Publikáciu z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia

u. fond
na podporu
umenia

Chcela som písať knihu o Tvarožkovcoch. Veľkej brezovskej rodine, ktorá si považovala demokratickú prvú republiku, vystavala ju a verila jej, v časoch totalít držala spomienku na ňu v skrýšach a uchovávala ju v pamäti. Stačilo pootvárať skrine, pospomínať si, ako stál nábytok v starom dome pri „rínku“, pohľadať porcelán z Metropolky, nájsť odliatok sošky francúzskeho generála, zrekonštruovať trasu ústupu študentského strážneho oddielu Goliana a Viesta, prečítať si rozsudok smrti pre ujca Živodara, upiecť cestenice a uvidieť farbu ónyxu, keď sa doň oprie večerné slnko.

To nie je také zložité, stačí len obehať Tvarožkovcov a popýtať sa. Všetci tu sedia okolo stolov v reštaurácii v Lamači na oslave jubilujúceho najslávnejšieho člena rodiny, ktorý dostal aj prezidentský metál, Branka Tvarožka. A keď naberiem odvalu postupne ich všetkých osloviť, keď si nakreslím mapu vzťahov, aby som mala poriadok v tom, kto je kto, nebude žiadnej prekážky a ja sa spomienkami prebijem k celistvému obrazu, lebo sa prebiť chcem!

Keď tu zrazu sa spoza stola postavila dáma z Aljašky, že ide písať práve takú knihu. Jej starý tatko kedysi preplával Dunaj, odišiel do Ameriky, prevádzkoval tam sieť potravín,

nedávno zomrel a ona sa prišla pýtať, ako to celé bolo, čo to bolo za rodinu. A ak by vraj mal niekto historku hodnú zaznamenania, má sa hneď ozvať.

Aby všetci vedeli, aké je to súrne, vzala si stoličku a prisadla si aj s tlmočníkom vedľa môjho spolustolovníka. Ten sa akurát predstavil, lebo tvarožkovské stretnutia pre rozvetvenosť rodiny nemôžu byť komorné, pričom porozprával veselý príbeh, ktorý sem nedám, nech si ho berie Američanka.

Čosi už bolo o Tvarožkovcoch zaznamenané vďaka rozhlasovej redaktorky Soni Gyarfášovej, ktorá sa stala čestnou členkou rodiny a skutočnou znalkyňou ich príbehov. Od nej znalejšia je už len Jelka Juričková, ktorá o rodine hovorí jej nárečím – brezofsky. Vzala som si na tanierik cestenice a posadila sa vedľa Jelky.

„Dočkaj, ja ti poviem, ako to všetko bolo,“ povedala.

„V rodine sme si o tom hovorili. Ale nie cielene, len tak raz tu a tam,“ povedala jedna z respondentiek a zároveň aj určila spôsob tohto rozprávania. Celistvý príbeh rodiny, ktorá bola nútená na seba zabudnúť, aby jej členovia prežili, sa nijako nedal získať. Navyše, takýto príbeh by bol nepravdivý. Spomínanie Tvarožkovcov na seba samých sa totiž zakladalo na vypustených, zamlčaných a rozmazaných častiach.

V spomienkach na tatenka, otca trinásťčlennej rodiny, sa dajú nájsť nepresnosti. Na pamätnej tabuli s rodostromom inštalovanej v rodnom dome na Brezovej je zapísaný presný rok príchodu Juraja Tvarožka na Brezovú z Hoštinej

neďaleko Púchova, 1810. Tento Juraj je však v skutočnosti starým otcom tatenka, ktorý mal rovnaké meno a v rozprávaní príbuzných na seba prevzal činy a vlastnosti všetkých Jurajov, ktorí ho predchádzali. Túto nepresnosť som v rozprávaní ponechala, pretože svedčí o dôležitej vlastnosti spomínania: samotná látka tuhne a mení sa na čosi pevné, trvalé, priam nerastné.

Čím ďalej sa išlo v spomienkach, tým viac príbuzní strácali črty obyčajných ľudí, prichádzali o živý jazyk a ich rozhodnutia sa stávali nevyhnutnosťou až osudom. Ponášali sa na pohanský panteón, ich vety boli prikázaniami. V rozhovoroch s príbuznými som sa ocitla na pomedzí, kde ešte ožíva rodinná pamäť cez zapamätané hlášky a predmety, ku ktorým sa viazala činnosť toho či onoho príbuzného. Kufor s účtami z kaviarne, varechy odložené v kôlni záhradného domčeka, auto s vodičom, zázvorníky zavesené v koši pod stropom. No zároveň sa tieto roztrúsené spomienky stávajú aj dejinami – cez pôsobenie režimov, účasť na odboji či na politických procesoch. A kdesi v diaľke rodostromu sa tatenko stáva kolektívnym Jurajom, superpredkom, a mamenka vyspevujúca náboženské piesne odmeriava čas na ráno, na obed a na večer.

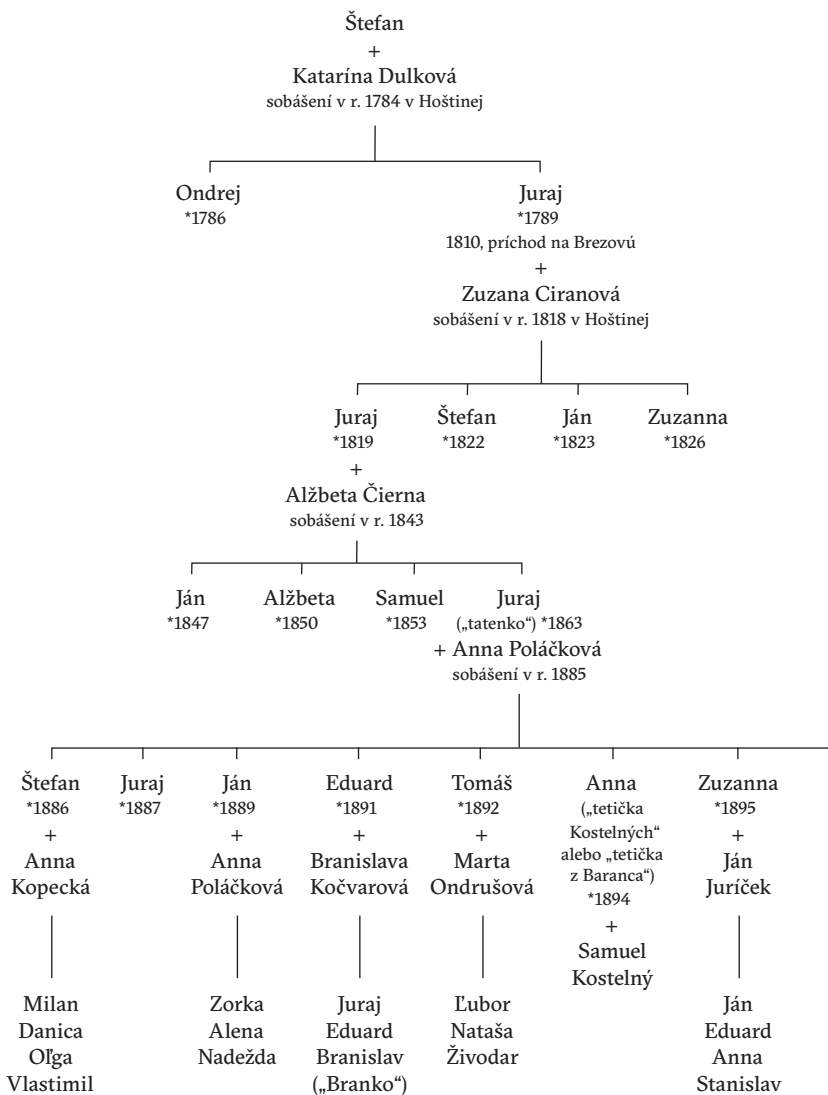
„Raz tu a tam“ sa stalo metódou, za pomoci ktorej som mohla materiál získaný z rozhovorov členiť tak, ako fungovalo samotné spomínanie – cez asociácie. Ako v snoch sa podobné predmety priťahovali a otvárali nový príbeh bez potreby uzavrieť jedno a začať druhé. Výroky sa vracali a opakovali ako refrén v piesni, náčrty situácií sa menili podľa rozpoloženia rozprávača.

Ďakujem príbuzným za dôveru a ochotu rozprávať sa so mnou o Tvarožkovcoch: Štefan Tvarožek mladší, Branko Tvarožek, Tomáš Tvarožek najmladší, Alenka Jendrejová, Milka Ciranová a Marta Imrová Ciranová, Miloslav Tvarožek mladší, Katka Tvarožková, Dáša a Vlado Dvořáčkovci, Zlatenka Vrábliková, Vlado Tvarožek, Jelka Juríčková, Janka Kepplová, Magda Gondolová, Zorka Machová, Andrej Martiška. Ďalej ďakujem Martinovi Kubinovi za to, že mi ukázal strojopisné pamäti Jána Tvarožka. A Marte Imrovej Ciranovej, že prepísala roztrúsené denníkové záznamy Tomáša Tvarožka. Jelke Juríčkovej za poskytnutie rodostromu a za dôležité stretnutia, počas ktorých ma upozorňovala na súvislosti a miatla množstvom ďalšieho materiálu. Poďakovanie patrí aj Matúšovi Valihorovi z Múzea Dušana Jurkoviča, že sa stará o dejiny Brezovej a inštitucionalizuje tak aj spomínanie Tvarožkovcov. Tiež Vladovi Dvořáčkovi za ochotu poskytnúť obrazový materiál aj vzácne listiny. A ešte raz Tomášovi Tvarožkovi najmladšiemu za zapožičanie kroniky jeho menovca. Vďaka Jánovi Púčekovi za trpezlivosť s ranými verziami, pochopenie pre špeciálne potreby tohto rozprávania a za redakčnú prácu na výsledku. Poklona Soničke Gyarfášovej za prejavenu dôveru v podobu doslovu k tejto knihe. Poďakovanie Janke Kepplovej, mamine, za čítanie rukopisu a vôbec za túto rodinu!

K rozprávaniu je priložený aj rodostrom, ktorého časť bola pôvodne vytesaná do mramorovej dosky na stene rodného domu Tvarožkovcov v Brezovej pod Bradlom, kde je dnes penzión s rovnakým menom. Zobrazuje najstaršie vetvy Tvarožkovcov, tatenkovu a mamenkinu „trinástku“, a tiež rodinu Miloslava s Annou, ktorí rodičov dochovali a zostali bývať v tomto dome. Samotné spomienky sú zaľudnené

aj postavami, ktoré nie sú zobrazené na mramorovom rodostrome. Uvádzať celý rodostrom by bolo máťúce a pre samotné rozprávanie to ani nie je potrebné. Kto sa má vyznať v takej veľkej rodine?

Špeciálnu zmienku si však zaslúži Branko Tvarožek, ktorý sa tento rok dožíva storočnice, a práve jeho oslavy sú miestom, kde sa rodina stretáva, aby si na seba spomínala a pamätala. Lebo navracanie sa k spomienkam sa podobá brezovskému gámu, zrezaným plástom, z ktorých sa vyžíval med. Živijó!



Brezovské pokolenie
Tvarožkovcov

Judita *1897 + Ján Bzdúšek	Miloslav *1899 + Anna Juríčková	Darina *1901 + Rudolf Gavora	Vlastimil *1903 + Oľga Šimková	Alžbeta *1905 + Jaroslav Dvořáček	Ivan Pavel *1907 + Oľga Halabrinová
Vlastimil Ivan Darina Ludmila („Milka“) Božena Vlastimila	Branislava Jaroslav Želmíra Viera Miloslav Eva Juraj	Božena Svetozár Vladimír	Michal („Vlastik“)	Dušan Lubomír	Ivan Vladimír Zlatica („Zlatenka“)

